



СТРІЙ

№5, 2023

дослідження з історії одягу





Стрій – науково-популярний журнал, присвячений дослідженням з історії одягу. Журнал розміщує наукові та науково-популярні матеріали з історії одягу та уніформології, дослідження текстилю й аксесуарів цивільного та військового костюму, фалеристики та вексилології. Чільне місце у журналі посідають статті, присвячені проблемам практичної реконструкції як окремих предметів та технологій, так і цілісних комплексів одягу та спорядження.

Журнал виходить один раз на рік та розповсюджується в електронному вигляді безкоштовно.

Історичний стрій

Сергій Шаменков

Поясний одяг скіфів та сарматів 3

Сергій Шаменков

Шкіряні каптани з лосиною шкіри
у гардеробі української шляхти та козацької
старшини..... 33

Сергій Шаменков

Гвардійська рота Кардинала
«Gardes du Cardinal». Одяг і озброєння
у 20–30-ті рр. XVII ст. 37

Сергій Шаменков

Образи мешканців Гетьманщини
1740-х років зі збірки Фрідріха
Вільгельма Бергольца 47

Сергій Шаменков

Одяг підрозділів урядових військ Речі
Посполитої та загону шляхетсько-селянської
самооборони «Смоляки» в період діяльності
Олекси Довбуша та Василя Баярака 59

Уніформологія

Артем Папакін

Однострої польських парамілітарних
організацій Східної Галичини
(1910–1914 рр.) 75

Максим Ющенко

Петлиці Легіону УСС в 1914–1919 рр. 91

Спорядження

Володимир Прокопенко

Парні застібки-гачки в складі
сагайдачних та портупейних поясів
Східної Європи XVI–XVII ст. 103

Володимир Прокопенко, Владислав Безпалько

Перший погляд на ручні сталеві мусати
Східної Європи XVII–XVIII ст. 125

ISSN 2706-7203 (друкована версія), **ISSN 2706-7211** (електронна версія)

Редакційна колегія

Прокопенко В.М., к.х.н. (Київ)
Адаменко Д.В. (Київ)
Папакін А.Г., к.і.н. (Київ)
Сичевський С.В. (Київ)
Тоїчкін Д.В., к.і.н. (Київ)
Шаменков С.І. (Одеса)
Щибря В.В., к.і.н. (Київ)

Над випуском працювали

Головний редактор –
Прокопенко В.М.
Редактор – Папакін А.Г.
Технічний редактор та
дизайн – Безобчук О.В.
Перекладач –
Лісниченко О.І.

Зареєстровано Міністерством юстиції України

Свідоцтво про державну реєстрацію:
КВ № 23861-13701 Р від 19.04.2019

Адреса: Україна, 03058, а/с 9,
Прокопенко Володимир Михайлович
Сайт: <http://striy.org.ua/>
E-mail: email@striy.org.ua

Малюнок на обкладинці:

Скіф та сармат.
Малюнок Сергія Шаменкова

Журнал опубліковано за посиланням:
striy.org.ua/index.php/striy/issue/view/striy_5_2023



Striy. Historic Clothing Studies

Striy is a popular science journal on the research of the history of clothing. The journal publishes scientific and popular materials on the history of clothing and uniforms, studies on textiles and accessories for civil and military suits, phaleristics and vexillology. A major place in the journal will be allocated for articles on the issues of practical reconstruction of individual items and technologies, as well as comprehensive sets of clothing and equipment.

The journal is published once a year and distributed electronically free of charge.

Historical Clothing

Serhii Shamenkov

Waist clothing of Scythians and Sarmatians 3

Serhii Shamenkov

Leather kaftans (buff-coats) made of elk skin in the wardrobe of the Ukrainian nobility and Cossack officers 33

Serhii Shamenkov

Cardinal's Guard Company «Gardes du Cardinal». Clothing and equipment in 1620–1630s. 37

Serhii Shamenkov

Images of the Hetmanate residents in the 1740s from the collection of Friedrich Wilhelm Bergholz 47

Serhii Shamenkov

Clothing of the government troops of the Polish-Lithuanian Commonwealth and the “Smolacy” unit of noble and peasant self-defense during the period of activity of Oleksa Dovbush and Vasyi Bayurak 59

Uniformology

Artem Papakin

Uniforms of Polish Paramilitary Organizations in Eastern Galicia (1910–1914) 75

Maksym Yushchenko

Collar patches of the Ukrainian Sich Riflemen in 1914–1919 91

Equipment

Volodymyr Prokopenko

Hook-and-bar belt buckle as part of sahajdak and sabre belts of Eastern Europe in the 16th–17th centuries 103

Volodymyr Prokopenko, Vladyslav Bezpalko

First glance on honing steels in Eastern Europe in 17th–18th centuries 125

ISSN 2706-7203 (print version), **ISSN 2706-7211** (online version)

Editorial Board

Prokopenko V.M., PhD (Kyiv)
Adamenko D.V. (Kyiv)
Papakin A.G., PhD (Kyiv)
Sychevs'kyj S.V. (Kyiv)
Toichkin D.V., PhD (Kyiv)
Shamenkov S.I. (Odesa)
Shchybria V.V., PhD (Kyiv)

Editorial Board of the Volume

Chief Editor – Prokopenko V.M.
Editor – Papakin A.G.
Technical Editor and Design – Bezobchuk O.V.
Translator – Lisnychenko O.I.

Registered Ministry of Justice of Ukraine

Certificate of registration:
KB № 23861-13701 P from 19.04.2019

Address: Ukraine, 03058, PO Box 9

Prokopenko Volodymyr

Site: <http://striy.org.ua>

E-mail: email@striy.org.ua

Drawing on the cover:

Scythian and Sarmatian.
Drawing by Serhii Shamenkov.

The journal published by the link:
striy.org.ua/index.php/striy/issue/view/striy_5_2023

Сергій Шаменков

Образи мешканців Гетьманщини 1740-х років зі збірки Фрідріха Вільгельма Бергольца

Ключові слова: *Гетьманщина, українці, литвини, Бергольц, Шафонський, XVIII ст.*

Стаття присвячена аналізу зображень з кольорового циклу зі збірки Фрідріха Вільгельма Бергольца. У цій статті розглянута частина колекції, яка була написана, ймовірно, з натури в Києві та Козельці, і зображала українців та литвинів – мешканців Гетьманщини. Вона дозволяє у зробити висновки про деталі одягу, який носили в Україні у середині 1740-х рр. Зважаючи на датування колекції, вона може претендувати на найдавнішу відому нам збірку зображень українців, зроблених з натури, посунувши в часі альбом із рукопису О. Шафонського середини 1780-х рр.

Serhii Shamenkov

Images of the Hetmanate residents in the 1740s from the collection of Friedrich Wilhelm Bergholz

Keywords: *Cossack Hetmanate, Ukrainians, Litvins, Bergholz, Shafonskyi, 18th century.*

The article contains the analysis of images from the color cycle from the Friedrich Wilhelm Bergholz collection. This article examines a part of the collection, which was probably painted from nature in Kyiv and Kozelets, and depicted Ukrainians and Litvins – residents of the Cossack Hetmanate. It allows us to draw conclusions about the details of the attire worn in Ukraine in the mid-1740s. Considering the dating of the collection, it can claim to be the oldest known collection of images of Ukrainians made from nature, compared to the mid-1780s album from the O. Shafonskyi manuscript.

Шаменков Сергій Ігорович

Уніформолог, дослідник історії костюму, художник-ілюстратор.

Shamenkov Serhii

Uniformologist, researcher of the costume history, artist/illustrator.

e-mail: rogala@striy.org.ua

У відділі гравюр і малюнків Шведського національного музею зберігається колекція малюнків із зображеннями різних народів Російської імперії та малюнками архітектурних ансамблів та будівель, серед яких є чимало малюнків, що презентують українську архітектуру, зокрема Києва та Козельця¹. Та на особливу увагу заслуговує колекція з більш ніж двох сотень робіт, намальованих вручну акварельними та олійними фарбами, які зображують народні «типи» та костюми з усієї тодішньої імперії. На жаль, ця колекція малюнків майже 250 років пролежала практично непоміченою в сховищах Шведського національного музею в Стокгольмі і лише зараз стає доступнішою для дослідників.

Усі ці зображення датуються другою половиною 1740-х рр. та пов'язані з ім'ям Фрідріха Вільгельма Бергольца (Friedrich Wilhelm von Bergholtz) (р.ж. 1699–1772 рр.), вихователя великого князя Петра Федоровича (майбутнього Петра III), придворного та колекціонера перших років правління імператриці Єлизавети Петрівни.

Дослідниками, що віднайшли цю серію малюнків та ввели її у науковий обіг, були Натаніель Найт (Nathaniel Knight), професор історії і завідувач історичного факультету Університету Сетон-Голл, та Едвард Касінек (Edward Kasinec), науковий співробітник Інституту Гаррімана Колумбійського університету. Вони детально описали у своїй публікації обставини відкриття циклу малюнків, свої перші дослідження та опублікували кілька малюнків (Kasinec and Knight), а тому ми не будемо зупинятися на цьому. У їхній статті описано, наскільки це було можливо з'ясувати, коли малюнки були зібрані в альбом та як вони опинилися у Швеції.

На жаль, малюнки цієї серії, що зображають мешканців Гетьманщини, досі не були опубліковані в повному обсязі, за виключенням згаданої вище статті, та кількох розпорошених по мережі Інтернет зображень. Тому ми безмежно зраділи, коли раптом відбулася виставка «Ukraine's People Revealed! Early Eighteenth Century Paintings from the Swedish National Museum, Stockholm» з фотографіями великої частини цих малюнків, яка пройшла 7 вересня 2023 р. у Нью-Йорку

(«Exhibit»). Кураторами виставки виступили Натаніель Найт та Едвард Касінек.

На наше прохання, давній товариш і митець Сергій Белман, який живе у США, сфотографував для нас представлені в експозиції малюнки, за що ми йому уклінно дякуємо. Також уклінно дякуємо професору Натаніелю Найту за офіційний дозвіл опублікувати у нашому журналі фотографії малюнків українців, зроблені Сергієм Белманом. Також дякуємо дизайнеру Ремі Квай (Remy Chwae) із Колумбійського університету за проведену роботу з підготовки матеріалів виставки та усунення візуальних дефектів, які виникли на малюнках внаслідок висипання фрагментів фарби.

Повертаючись безпосередньо до цього циклу малюнків, слід зазначити, що нам достеменно невідомо, хто саме є автором кольорової серії – чи Ф. Берголец особисто, чи він працював із кимось у співавторстві. Хоча під малюнками стоять підписи Ф. Бергольца, самі вони виконані у різний спосіб, тому не можна вважати авторство Ф. Бергольца безсумнівним.

Кольорові малюнки з Національного музею в Стокгольмі охоплюють широкий загал тогочасних мешканців Гетьманщини: шляхетство, міщан, селян, українців, поляків, волонів, вірмен, греків, циган тощо. А їхні костюми зображені з вражаючою деталізацією. Але нас у цій збірці цікавить саме українська її складова, і, попри інші цікаві зображення, варті окремих досліджень, ми в цій статті зосередимося саме на зображеннях мешканців Гетьманщини – українців та литвинів – мешканців прикордонної Чернігівщини. Крім того, образи литвинів також присутні у збірці малюнків з рукопису О. Шафонського (Шаменков «Образи козаків» 41–42), що робить можливим порівняння їхнього зовнішнього вигляду та деталей костюму.

Оскільки зображення зі збірки Ф. Бергольца датуються серединою 1740-х рр., їх історичне значення для розуміння історії та генези українського костюму стає очевидним одразу. Загалом частина колекції вже зараз може претендувати на найдавнішу відому нам збірку зображень українців, зроблених з натури, посунувши в часі альбом з рукопису О. Шафонського, який ми опублікували

¹ Пошук в електронній колекції Шведського національного музею за словом «Friedrich Willhelm von Bergholtz» («Nationalmuseum – Collection»).



а



б

Мал. 1. (а) – «Молодий українець-міщанин у щоденному одязі». (б) – «Як шляхтич в Україні, або ж Малоросії, одягався у минулі роки».

раніше (Шаменков «Образи козаків»). Порівняно з цим альбомом, малюнки зі збірки Ф. Бергольца зроблені раніше мінімум на 30–40 років.

Малюнки виконані аквареллю та олійними фарбами на цупкому папері, наклеєному на сторінки книги. У якості версії можемо припустити, що їх український цикл міг бути виконаний під час поїздки Ф. Бергольца до Києва або з візитом двору імператриці Єлизавети Петрівни до Києва влітку 1744 р. Збережені детальні малюнки будівель міст, у яких бував Ф. Бергольц, архітектурних ансамблів Києва та Козельця можуть підказати нам, де саме художник бачив персонажів, яких він відобразив у малюнках. Таким чином, цілком імовірно, що перед нами – мешканці Києва та Козельця.

Цікаво відмітити, що деякі з малюнків демонструють низку спільних рис із пізнішими зображеннями з рукопису О. Шафонського, але в той же час відчутна деяка архаїчність в одязі. Загальний силует верхнього плечового одягу та спосіб пов'язки наміток на жіночих постатях козачки (Мал. 3, б) та міщанки (Мал. 5, а) є досить близькими до образу початку 1710-х рр., який демонструє нам портрет Феодосії Палій (Белікова та Членова 254). Завдяки промальшованим деталям можна прослідкувати форми поясного одягу, порівняти жіночі картаті плахти та міщанські святкові сорочки, прикрашені вишивкою у червоні квіти, з відомими етнографічними зразками, а також віднайти безліч інших цікавих деталей. Незвичним та цікавим є також зображення



а



б

Мал. 2. (а) – «Українська шляхтянка, одягнена за останньою модою». (б) – «Орач або батрак, який живе у місті».

деяких чоловіків: селянина (Мал. 7, б) та конюха (Мал. 8, а), на яких, завдяки відсутності плечового одягу, досить детально видно об'єми та конструктивні особливості (зокрема, використання різних тканин при пошиві) поясного одягу – шаровар того часу. Не менш цікаво було побачити, поряд зі шкіряними постолами, плетене з лика взуття як у чоловічому, так і в жіночому костюмі українських селян не лише північних земель, але й, вочевидь, Подніпров'я. Нам відомі приклади такого взуття з іконографії XVIII ст. та більш ранніх часів, але тут вперше це показано в комплексі зображень, виконаних одночасно, та одразу на кількох різних постатях, що вказує на їх широке використання.

Перейдемо до опису малюнків².

«Молодий українець-міщанин у щоденному одязі» (Мал. 1, а).

Українець зображений у хутряній шапці з невеликим червоним верхом. На ньому довгий синій жупан з жовтими гудзиками, та, судячи за відворотами рукавів, зеленою підкладкою, на жупані розташовані дві кишені. Жупан підперезаний червоним, можливо, шовковим кушаком. Поверх жупана, застігнутого під горлом на один гудзик, показано червоний кунтуш з такою зеленою підкладкою. Чоботи чорні.

«Як шляхтич в Україні, або ж Малоросії, одягався у минулі роки» (Мал. 1, б).

Він носить хутряню шапку з верхом із червоної тканини, яка, вочевидь, має розріз посередині.

² Назви малюнків відповідають англійським підписам з виставки «Ukraine's People Revealed!».



а



б

Мал. 3. (а) – «Запорозький козак». (б) – «Дружина козака, який працює в полі».

Збоку за хутряну околицю вставлене чорне пір'я. Хоча також можливо, що так показано ювелірну прикрасу у вигляді пір'їни. Його синій жупан з червоною підкладкою та великими жовтими гудзиками пошитий із коштовної тканини з рослинним візерунком. По борту та по коміру видно декоративний жовтий шнур. Підперезаний жупан червоним, можливо, шовковим кушаком. Поверх жупана накинута також синя, підшита темним хутром, опанча. Чоботи червоні без підборів.

«Українська шляхтянка, одягнена за останньою модою» (Мал. 2, а).

На її голові показано головний убір – кораблик, який відрізняється від зразків, відомих нам за жіночими портретами середини XVIII ст., малюнками з рукопису О. Шафонського та артефактами, які зберігаються у Чернігівському музеї (Шаменков «Образи козаків» 17–20; Зайченко

44), наявністю по краю опушки обшивки золотим галуном. Час створення малюнку та навіть сам підпис каже про час входження у моду подібних жіночих головних уборів. Загалом зображення багато в чому подібне до малюнків шляхтянок з рукопису О. Шафонського. На жінці видно сережки, прикраси на шиї, білу сорочку з червоною стрічкою та корсетку синього кольору, обшиту галуном. Попередник або спідниця прикрашена рослинним бароковим орнаментом. Червоний кунтуш з чорними відворотами рукавів та коміром також обшиті золотим галуном або металізованим мереживом. Взуття червоне.

«Орач або батрак, який живе у місті» (Мал. 2, б).

Досить цікава постать із високою митроподібною шапкою з червоним верхом та вузькою сірою опушкою. Поверх жупана рожевого



а



б

Мал. 4. (а) – «Непрацюючий українець». (б) – «Звичайна українка, чий чоловік не працює».

кольору одягнений коротший за нього зелений кунтуш з вузьким коміром-стійкою, розрізними рукавами та синьою підкладкою. Можливо, так показана черкеска. Чоботи чорні, без підборів.

«Запорозький козак» (Мал. 3, а).

Це зображення досить важливе, оскільки в нас дуже мало детальних та кольорових зображень козаків-запорожців цього часу. Козак зображений без шапки, з поголеною головою та маленьким чубом і недовгими тонкими вусами. Саме такі зачіски домінували майже до кінця XVIII ст., що можна побачити в тому числі на зображеннях запорожців з рукопису О. Шафонського (Шаменков «Образи козаків» 57–59). Цілком можливо, що предмет, який лежить на землі – це чорна смушкова шапка з плоским невеликим сірим верхом.

Козак одягнений у синій жупан, який має червоні відвернуті закарваші та зеленуватого кольору підкладку в полах, відвернутих та підіткнутих по боках за червоний кушак. Шаровари показано червоними, недовгими та без великої матні. Вони заправлені у довгі, довжиною вище коліна, жовті чоботи на плоских підборах. Вочевидь, шаровари або сильно звужені нижче коліна, або взагалі короткі, що й дозволило їх заправити у чоботи. У лівій руці козак тримає предмет, який може бути як рушницею у чохлах, так і простою палицею.

«Дружина козака, який працює в полі» (Мал. 3, б).

Це зображення для нас ще важливіше та цікавіше, ніж зображення запорожця, оскільки показує одяг дружини козака.



а



б

Мал. 5. (а) – «Одяг жінки-міщанки у минулі часи». (б) – «Дівчина-міщанка у святковому одязі».

Зображень козачок у нас фактично немає, тож це – перше та поки що єдине. Козачка має на голові білу намітку, яка намотана у спосіб, подібний до зображень з рукопису О. Шафонського (Шаменков «Образи козаків» 43, 44). Сорочка показана високо, під шию, без декоративної вертикальної стрічки попереду. Видно червоне намисто, вочевидь, коралове. Козачка одягнена у синій каптан (або кунтуш) з червоними відворотами коміра та рукавів. Взуття червоне.

«Непрацюючий українець» (Мал. 4, а).

Ймовірно, тут зображений міщанин. Його головний убір – це шапка з червоним верхом та неширокою околицею. Одягнений він у жупан вохристого кольору, з рожевими відворотами

рукавів, та підперезаний кушаком такого ж кольору. Тут цікаво відмітити невеликий плат (хустку), заткнутий за кушак, що демонструє існування певної моди на подібний спосіб носіння хустки, підтверджене низкою зображувальних та письмових джерел XVIII ст. (Шаменков «Герої поеми» 27, 28). Чоботи чорні з металевими підборами.

«Звичайна українка, чий чоловік не працює» (Мал. 4, б).

Враховуючи комплекс одягу, вона може бути міщанкою або заможною селянкою. Її головний убір складається з шапки з червоним верхом, що одягнена поверх білої намітки. На зображенні видно прикраси: сережки та намисто. Сорочка



а



б

Мал. 6. (а) – «Представник етнічної групи, що проживає в Україні, відомої як литвини, у звичайному одязі». (б) – «Литвин в Україні, який іде збирати мед зі своїх вуликів».

під шийку, а в якості верхнього одягу виступає, вочевидь, кунтуш рожевого кольору на білій підкладці. Взуття червоне.

**«Одяг жінки-міщанки у минулі часи»
(Мал. 5, а).**

Вельми цікаве зображення. У якості головного убору тут виступає пов'язана намітка. Її біла сорочка під шийку зав'язана на червоний шнур. Крім того, на шийку, ймовірно, показаний пришивний хвилястий комір. А зверху вона одягнена, вочевидь, у синій кунтуш з червоними відворотами рукавів. Досить цікавим є предмет одягу, який одягнено на плечі поверх кунтуша. Наразі не зовсім зрозуміло, що це, але можливо так показано якийсь варіант одягу типу плаще-подібної гуглі.

**«Дівчина-міщанка у святковому одязі»
(Мал. 5, б).**

Її волосся прикрашене різнокольоровими стрічками, а серед інших прикрас виділяються сережки та коралове намисто. Біла сорочка прикрашена червоним рослинним орнаментом, виконаним вишивкою або набійкою. Це зображення на сьогодні можна вважати найранішим, що демонструє жіночу сорочку, прикрашену вишивкою або набійкою. І щось подібне, також на дівчині, можна знайти на пізнішому малюнку з рукопису О. Шафонського (Шаменков «Образи козаків» 55). У якості верхнього шару одягу виступає червона корсетка з синьою облямівкою, під якою, вочевидь, є ще один шар одягу, а поверх картатої багатокольорової тканиної плахти ми можемо бачити зелений попередник.



а



б

Мал. 7. (а) – «Український робітник з села». (б) – «Українець-жнець».

«Представник етнічної групи, що проживає в Україні, відомої як литвини, у звичайному одязі» (Мал. 6, а).

Вочевидь, мається на увазі мешканець прикордоння сучасної Чернігівщина та Полісся. Чоловік з довгим волоссям та довгою бородою одягнений у червоно-вохристий ковпак та каптан архаїчного крою з невеликим відкладним коміром і гудзиками попереду. По краях каптан обшитий чорним шнуром. Цілком можливо, що це вбрання є відлунням каптанів-однорядок минулих століть. На його ногах можна побачити постолі з обмоткою, але на поясі видно плетені з лика личаки.

«Литвин в Україні, який іде збирати мед зі своїх вуликів» (Мал. 6, б).

Він одягнений подібно до попередньої постаті. Також у вохристому ковпаку на голові,

охристій сермязі довжиною по коліно з чорними гудзиками попереду та підперезаний кушаком синього кольору. Так само на його ногах постолі з обмоткою, а на поясі підвішені плетені личаки.

«Український робітник з села» (Мал. 7, а).

Його головний убір складається з шапки з сірим круглим верхом та чорною вузькою опушкою. Носить бороду. Одягнений у довгу, нижче коліна, серм'ягу, чи різновид серм'яги – сукман сіро-вохристого кольору. На ногах видно панчохи обмотані мотузкою від постолів.

«Українець-жнець» (Мал. 7, б).

Він показаний під час жнив, у сорочці, заправленій у вохристі шаровари, обшиті на



а



б

Мал. 8. (а) – «Українець-конюх». (б) – «Українець-пастух».

місці очкура та нижче попереду, а також навколо кишень синьою тканиною. Очкур показаний чорною стрічкою. Шаровари довжиною трохи нижче коліна заправлені у білі панчохи, обмотані мотузкою від постолів.

«Українець-конюх» (Мал. 8, а).

На його голові зображена, а на шиї пов'язана краватка. Конюх одягнений у білу сорочку з широкими закатаними рукавами та сіро-брунатні шаровари. Так само, як у попередній фігурі, на місті очкура та навколо кишень (або прорізів) шаровари обшиті синьою тканиною. Ця деталь вже вдруге зазначена на малюнках цієї серії, що може вказувати на широке використання подібних конструкцій шаровар у 1740-ві рр. Їхня довжина сягає трохи нижче коліна, де вони

заправляються у панчохи, перев'язані мотузками від постолів. З лівого боку підвішено дві чорні торбини, прикрашені орнаментом, переданим художником білими крапками.

«Українець-пастух» (Мал. 8, б).

Його головний убір складається з сіро-брунатної круглої шапки з вузькою опушкою. Одягнений у сіро-брунатну коротку серм'ягу та вохристі штани, які до коліна обмотані мотузками від личаків або постолів. На поясі так само, як у попередньої постаті, показані чорні торби, прикрашені по краю орнаментом та, можливо, металевими бляшками, переданими художником білими крапками.



Мал. 9. «Українська жінка на ім'я "Людовка" у сільському одязі»

«Українська жінка на ім'я "Людовка" у сільському одязі» (Мал. 9).

На голові «білоголової» (як тоді називали жінок-селянок та міщанок) намотана біла намітка. Вона одягнена у просту білу сорочку без прикрас, довжину якої можна розгледіти через розріз на картатій плахті. Остання, темно-синя у білу смужку, підперезана на талії червоним пасом. На ногах жінки зображені шкіряні постолі, але позаду на поясі прив'язані плетені личаки, так само, як на литвинах (Мал. 6 а, б).

Бібліографія

- «Exhibit. Ukraine's People Revealed!» *The Harriman Institute*, harriman.columbia.edu/event/exhibit-ukraines-people-revealed/. Accessed 01 November 2023.
- Kasinec, Edward, and Nathaniel Knight «The Bergholtz collection of ethnographic images from the early 18th century.» *Baltic Worlds*, balticworlds.com/the-bergholtz-collection-of-ethnographic-images-from-the-early-18th-century/. Accessed 01 November 2023.
- «Nationalmuseum – Collection.» *Nationalmuseum – Sveriges konst- och designmuseum*, collection.nationalmuseum.se/eMP/eMuseumPlus. Accessed 01 November 2023.
- Белікова, Галина, та Лариса Членова. *Український портрет XVI—XVIII століть*. Київ: ТОВ «Артія Нова», 2006.
- Зайченко, В. «Вбрання XVIII століття у збірці Чернігівського історичного музею імені В.В. Тарновського.» *Скарбниця української культури*, вип. 10, 2007–2008, с. 41–47.

Шаменков, С. «Образи козаків та мешканців Гетьманщини 1780-х років – історія циклу малюнків із рукопису О. Шафонського.» *Стрій*, №2 (ч.1), 2020, с. 3–106. Стрій, striy.org.ua/index.php/striy/article/view/Striy2_Shamenkov1. Дата звернення 1 Листопада 2023.

Шаменков, С. «Герої поеми “Енеїда” Івана Котляревського в контексті історичного строю епохи.» *Стрій*, №4, 2022, с. 25–34. *Стрій*, striy.org.ua/index.php/striy/article/view/Striy04_Aeneid. Дата звернення 1 Листопада 2023.

Стрій – науково-популярний журнал, присвячений дослідженням з історії одягу. Журнал розміщує наукові та науково-популярні матеріали з історії одягу та уніформології, текстилю й аксесуарів цивільного та військового костюму, фалеристики та вексилології. Чільне місце у журналі посідають статті, присвячені проблемам практичної реконструкції як окремих предметів та технологій, так і цілісних комплексів одягу та спорядження.

Журнал виходить один раз на рік та розповсюджується в електронному вигляді безкоштовно.